

'Alsof Q-koorts nog

Ziektes die je van schapen en geiten kunt krijgen

niet genoeg is'

Zoönosen zijn ziektes die je als mens van dieren kunt krijgen.

Het zal geen mens ontgaan zijn dat Q-koorts zo'n ziekte is.

Maar er zijn er meer.

MEREL LANGELAAR, RIVM in Bilthoven

Volgens een enkeling zijn geiten de meest vieze dieren die er zijn. Dat zou je niet verwachten, met die hagelwitte vacht en die schattige lammetjes. Het is ook een wat al te stellige uitspraak, maar het is wel zo dat er een aantal zoönosen ook bij kleine herkauwers rondwaart. En zeker rond de lammertijd. Daarom is het goed in ieder geval rekening te houden met de kans op de verspreiding van die ziektes en hygiënische maatregelen te nemen. Als je geaborteerd materiaal voor sectie instuurt, kun je op basis van de uitslag specifieke maatregelen nemen.

Zoönosen rondom de lammertijd

Een aantal zoönosen komt vooral voor rond de lammertijd. De schapen en geiten hebben er niet altijd last van, alhoewel ze wel kunnen verwerpen als gevolg van de infectie. Dit is vooral voor de houder van schapen en geiten een grote kostenpost. Tot de risicogroepen bij de mens horen bij dit type zoönosen ook zwangere vrouwen. Zoals besmetting voor abortus zorgt bij schapen en geiten, kan ze dezelfde gevolgen hebben bij vrouwen. Tot de mogelijke gevolgen van besmetting horen ook andere problemen, zoals misvormingen van het ongeboren kind. Daarom moeten zwangere

vrouwen eigenlijk helemaal niet in contact komen met schapen en geiten rond het lammeren, met nageboorten of met pasgeboren lammetjes. De op dit moment bekendste zoönose is natuurlijk Q-koorts. Over Q-koorts is al erg veel geschreven, daarom wordt deze ziekte in dit artikel verder niet behandeld. Als je er meer over wilt weten, kun je kijken op internet; www.qkoortsinederland.nl is een site van de overheid, waar informatie op staat zowel over de ziekte bij mensen als over de ziekte bij dieren.

Toxoplasma

Een andere ziekte die bij schapen en geiten abortusgolven kan veroorzaken, is toxoplasmosis. Ook dit is een zoönose. Mensen

kunnen deze ziekte op veel verschillende manieren oplopen. Toxoplasma is een parasiet met meerdere verschijningsvormen. De kat, met name als het nog een jong dier is, scheidt in de poep oöcysten uit, een soort eitjes die met het blote oog niet zichtbaar zijn en die heel goed lange tijd in de omgeving kunnen overleven. Het milieu om ons heen zit vol met dit soort oöcysten. Dus als mensen aarde binnenkrijgen, of dat nou is omdat ze in de aarde gewerkt hebben en dus aarde onder de nagels hebben en niet goed de handen wassen voor het eten, of omdat ze groente die rauw wordt gegeten niet goed wassen, worden ze blootgesteld aan oöcysten. Niet alleen de mens, maar alle warmbloedige dieren kunnen met oöcys-

Welke maatregelen nemen?

Dieren worden ziek, mensen worden ziek, en soms worden mensen ziek van dieren. Dat is niet altijd te voorkomen, maar een aantal maatregelen kan iedereen nemen: zorg voor een goede hygiëne, onder alle omstandigheden en zeker rondom de lammertijd. Houd schapen en geiten niet samen met andere dieren en laat ook geen kat in de stal rondlopen. Laat niet onnodig mensen toe op het bedrijf, en zorg dat mensen die er wel moeten zijn op de hoogte zijn van eventuele risico's en wat ze er tegen kunnen doen. In het geval van ziekte of abortus moet de hygiëne nog verder worden aangescherpt. Overleg met de dierenarts over het aanscherpen van de hygiëne en laat de dierenarts een diagnose stellen, door de verworpen vrucht en nageboorte ter sectie aan te bieden. Dit helpt de maatregelen zoveel mogelijk toe te spitsen op de situatie. Mensen uit risicogroepen moeten in deze gevallen zeker niet meer in contact komen met de dieren, direct of indirect. Veel boerderijen met een hoger aantal dier-menscontacten, zoals kinder- en zorgboerderijen, werken actief aan beleid rondom de bewustwording rond hygiëne en zoönosen. Deze boerderijen kunnen en moeten soms een certificaat behalen waaruit blijkt dat zij aan bepaalde voorwaarden voldoen op het gebied van hygiëne en zoönosen.

Veel boerderijen met meer mens-diercontacten werken aan beleid voor de bewustwording rond hygiëne en zoönosen.

FOTO: TWAN WIERMANS

ten besmet raken. In ieder dier, ook de mens, komt uit het 'eitje' in de darm een parasiet. Die gaat vervolgens door het lichaam zwerven om zich uiteindelijk ergens in het lichaam te nestelen, in de spieren of de organen. De meeste mensen en dieren hebben hier weinig last van, alhoewel de lymfeklieren tijdelijk gezwollen kunnen zijn, en vermoeidheid en hoofdpijn kunnen optreden. Bij zwangere vrouwen kan de parasiet echter door de placentawand tot de baby doordringen. Afhankelijk van het moment in de zwangerschap kan dit leiden tot abortus, misvormingen van het ongeboren kind, of oogafwijkingen, tot blindheid toe, die vaak pas later ontstaan. Eenmaal in het lichaam blijft de parasiet levenslang aanwezig. Ook dit leidt bij vrijwel niemand tot klachten, alhoewel de parasiet weer actief zou kunnen worden als mensen worden behandeld met immuunonderdrukkende middelen. Bij mensen die besmet raken, veroorzaakt de infectie een afweerreactie van het lichaam. Door de gevormde antilichamen is een nieuwe infectie in principe niet mogelijk. Als de vrouw eerder in haar leven een keer met deze parasiet besmet is geweest, bestaat er in principe bij zwanger-

schap ook bescherming tegen een nieuwe infectie. Helaas zijn er op deze regel altijd uitzonderingen mogelijk. Mensen en dieren kunnen niet alleen maar besmet raken door oöcysten uit de omgeving, maar ook door parasieten in het vlees. Een vos die een besmette muis opeet, zal

Goede hygiëne: zeker in de lammertijd

bijvoorbeeld ook toxoplasmose doormaken. En de mens die een onvoldoende verhit stukje vlees eet, van een dier dat besmet is met de parasiet, kan ook toxoplasmose krijgen. Om deze reden moeten zwangere vrouwen geen rosé gebakken vlees eten, ongeacht van welk dier het afkomstig is, omdat je nooit zeker kunt weten dat het stukje vlees niet besmet is. Van geiten zijn geen gegevens bekend, maar een onder-

zoek onder Nederlandse lammeren liet zien dat ongeveer een derde daarvan besmet is met Toxoplasma.

De laatste manier waarop mensen Toxoplasma kunnen krijgen via het voedsel, is door het drinken van rauwe melk van een besmet dier. Dit gebeurt gelukkig zelden. Toxoplasma is een 'slimme' parasiet, die zich verspreidt via twee wegen: via de kat die oöcysten uitscheidt en in het milieu brengt, en daarnaast via dieren die elkaar opeten. Mensen kunnen elkaar niet besmetten, tenzij een besmet persoon bloed of organen doneert. In de geitenstal kunnen beter geen katten gehouden worden, aangezien kattenpoep kan zorgen voor de verspreiding van de ziekte. Een abortusgolf onder geiten zal voor de mens misschien niet heel risicovol zijn, omdat de parasiet die vrijkomt bij het lammeren (uit nageboorten of vruchtwater) in principe niet wordt opgegeten. Daarnaast gaat de parasiet die in vlees, melk of vruchtwater zit, buiten het dier snel dood. Alleen de eitjes die door de kat in het milieu worden gebracht, overleven langere tijd. Toch is het ook hier belangrijk om goede hygiënische maatregelen te nemen.

Chlamydomphila abortus

Ook abortus veroorzaakt door *Chlamydomphila abortus* komt met enige regelmaat voor op geiten- en schapenbedrijven. Deze ziekteverwekker kan abortusgolven op een bedrijf veroorzaken, vaak meerdere jaren achter elkaar. Bovendien zijn er ook hierbij grote risico's voor zwangere vrouwen. Ziekte of abortus van het ongeboren kind, maar ook ernstige ziekte van de vrouw zijn allemaal mogelijk. Een berucht geval van abortus bij een Nederlandse vrouw werd veroorzaakt doordat deze vrouw de werkkleden van haar man waste, die werkte in een besmet koppel geiten enkele kilometers verderop. Niet alleen direct contact met de besmette dieren, maar ook indirect contact, zoals hier via de werkkleding, kan de ziektekiemen overbrengen!

Andere abortusverwekkers

Ook een aantal verwekkers die in het algemeen klachten van het maag-darmstelsel veroorzaken, kunnen soms tot abortus leiden. *Listeria monocytogenes*, *Campylobacter*, *Salmonella*, *Yersinia pseudotuberculosis*, *Leptospira hardjo* en *Brucella*; het zijn allemaal bacteriën die problemen bij geit én mens kunnen geven. §

Helaas ging het mis, maar wat is de oorzaak? Laat een diagnose stellen en bied de verworpen vrucht met de nageboorte aan voor sectie.

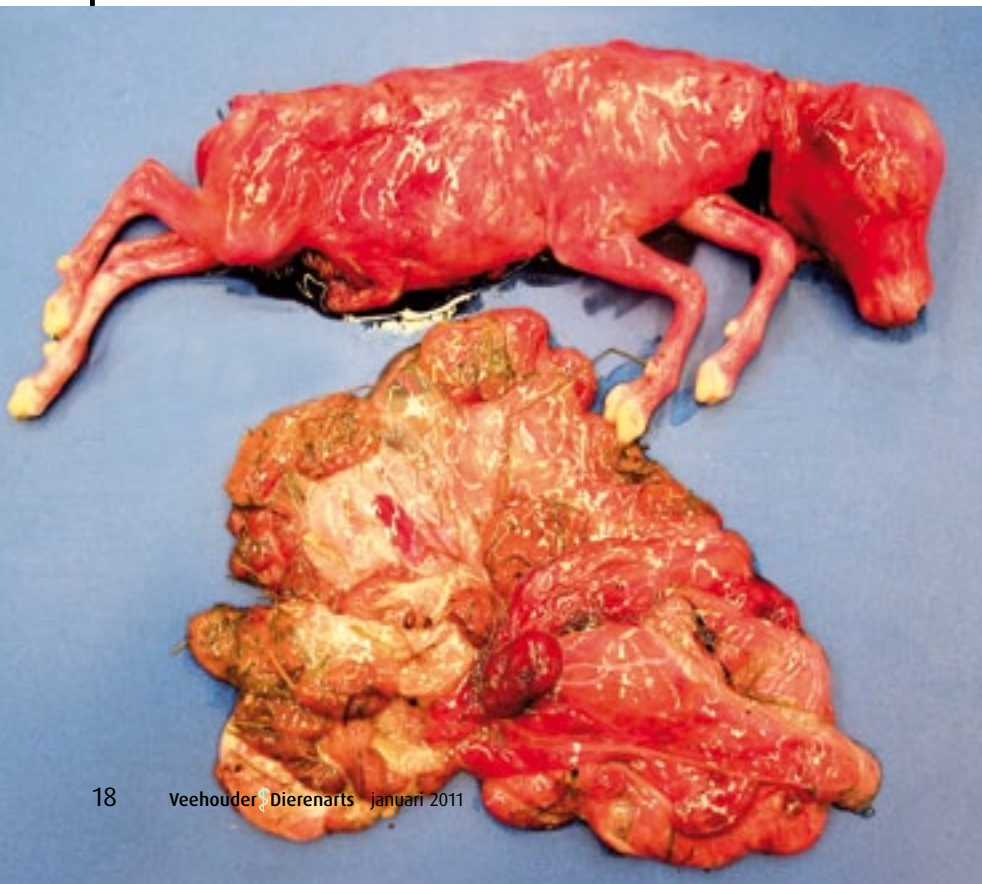

FOTO: WILLEM WOUDA